

שיחות אל יעזר

שיחות ומאמרי הגאון רבי אליעזר געלדצעהלער זצ"ל
ראש ישיבת 'אור ישראל'

פרשת משפטים - שקלים

גליון 6

להערות ותיקונים, ולקבלת השיעור מידי שבוע
נא לפנות ל sichoseliezer@gmail.com

° זקיפת ראשם של ישראל ומטבע של אש °

זה יתנו – מטבע של אש

זה יתנו כל העבר על הפקדים מחצית השקל בשקל הקדש. איתא במדרש (במדב"ר יב ג) שמשה רבינו נתקשה בענין מחצית השקל, עד שהוציא הקב"ה מטבע של אש מתחת כסא הכבוד ואמר לו 'זה יתנו', כזה יתנו. וצריך להבין מה כל כך קשה להבין במה שכל אחד יתן חצי שקל לתרומת המשכן, ואם כבר היה איזה קושי למשה רבינו בזה, מה נתיישב לו ע"י המטבע של אש. וכן יש לשאול בשני הדברים האחרים שמצינו שנתקשה בהם משה (מנחות כט.), המנורה וקידוש החודש, מה היה קשה למשה רבינו להבין בהם.

ויש לבאר, דג' דברים אלו יכול אדם לחשוב שאין בהם כל חשיבות, וכמו דאיתא בגמ' (שבת כב:) גבי המנורה וכי לאורה הוא צריך, והרי כל העולם הולך לאורו ומה הוא צריך לשבעה נרות במקדש. וכמו כן לגבי הלבנה, הרי בלילה יורד חושך אפלה על העולם, ואין באור קלוש ומועט שבמולד הלבנה להאיר את הלילה, ובכך מה חשיבות יש באורה. וכן במחצית השקל, יהודי נותן מחצית השקל וחושב לעצמו, מה תועלת יש במטבע מועטת זו, מה כבר אפשר לקנות עם זה. כל אלו שלושה הדברים נראים בהשקפה ראשונה כבלתי חשובים, דברים שאין בהם כדי למלא את החסר הגדול.

והמענה של הקב"ה למשה במה שהראהו מטבע של אש, י"ל הכוונה בזה שרמז לו הקב"ה שאע"פ שהמטבע קטנה, אבל בתוכה יש אש מתלקחת, כי בתוך המטבע של האדם מושקעת כל חיותו וכל ה'קאך' שלו, וכמו שהמליצו 'דמים תרתי משמע'. ולכן חז"ל אומרים 'אדם בהול על ממונו', שבדבר הנוגע לממונו אין האדם מקבל החלטות מתוך שכל שדעתו נטרדת לגמרי. ולכן אמר ה' למשה, אע"פ שמחצית השקל הוא אכן סכום קטן, אבל לא לכספו ולא

לזהבו של זה אני צריך כי 'לי הכסף ולי הזהב', אלא אני מבקש שיתן לי קצת מהאש שהשקיע באותה מטבע, שבזה שאדם כ"כ מחובר לממונו והוא נותן ממנו לה' אז הוא נותן חתיכה מעצמו. וכן בכל שאר נסיונות וענייני עוה"ז הבורעים בלבו של אדם כאש, ה' מבקש מעמנו חלק קטן מהאש הזו, וזו מתנה גדולה עד מאד.

עוד ביאור יש בזה, שנתקשה משה למה צוה ה' שיתנו רק מחצית השקל, וכי בני ישראל אינם יכולים לתת שקל שלם לה'. על זה הראהו הקב"ה מטבע של אש, דהיינו שהמחצית האחרת של המטבע הגשמית היא האש. כי בכל מצוה יש הגוף של המצוה, ה'חפצא', כגון הבתים, הפרשיות והרצועות של התפילין, המצות והמרור ודפנות הסוכה, אבל זה רק 'מחצית' המצוה, כי חצי האחר בכל מצוה הוא 'הגברא', היהודי העושה המצוה. והראה הקב"ה למשה שהחפץ של מצוה, הגוף של השקל הגשמי, אמנם חשוב מאד ומעכב בשיעורו, אבל זה רק חצי המצוה, גוף השקל הוא רק המחצית של המצוה, כי החצי האחר הוא הנשמה, האש להבה שלב יהודי בוער לה' בשעת עשיית המצוה, וחלק כחלק, שניהם מעכבים במצוה כתיקונה.

אם כן, יש שני אשים. יש האש של הצד הגשמי, היינו של תאוות ממון ושאר יצה"ר ונסיונות, ואם מונע את עצמו מדבר איסור אז הוא נותן האש הזה לה', והוא חביב מאד להקב"ה, בבחי' 'אדם כי יקריב מכם'. ויש אש שני שהיא האש של המצוה, של התלהבות לב היהודי בעשותו אחת ממצות ה', ולבו בוער כאש מאהבת ה' ו'אשרינו מה טוב חלקינו' שבחר בנו מכל עם וקרבנו לעבודתו, ובהצטרפות שני אישים הללו בתוך המצוה, שהאדם נותן מעצמו לה' וגם עושה המצות בשמחה ובאהבה ובהתלהבות, אז יכול מטבע קטנה ופעוטה להיות יסוד ואדנים למשכן ה' והשראת השכינה.

מחצית הנצרכת לזולת, ומחצית המשלימה את הזולת

ולא יהיה בהם נגף בפקד אתם. יש להתבונן למה יש סכנת מגפה כשמונים את מספר צבאות בני ישראל, ולמה אין הסכנה הזאת כשסופרים ע"י חצאי שקלים. אלא יש כלל בהלכות תערוכות שדבר שבמנין אינו בטל (עי' ביצה ג: ורש"י

שם), והטעם בזה הוא, כי דבר שמונים אותו כל פרט לעצמו, זהו משום שיש חשיבות בכל אחד כיחיד העומד לעצמו, ושוב אין לו ביטול בתוך הכלל, שהוא ענין ביטול ברוב, שהדבר המועט אין בו חשיבות והוא בטל לכלל הדבר. וכן בנידון דידן, אם יספרו כל יהודי לבדו אזי הוא נידון בפני עצמו, וייתכן קטרוג גדול עליו, האם הוא ראוי מצד מעשיו להיות חלק מצבאות ה' וראוי לנחול את הארץ, וזו סכנה עצומה עד כדי שהתורה חוששת שיהיה ח"ו נגף. אבל אם כל אחד אינו רק 'חצי', שאינו נספר כיחיד לעצמו אזי הוא נחשב כחלק מהכלל כולו ובטל אליו, והכלל הוא תמיד טוב.

על כן צוה ה' שדייקא עם הכסף הזה של חצאי שקלים, שעל ידם נתאחדו כל ישראל, וכל אחד מכיר שצריך את חבירו להשלימו, בזה ימנו אותם כדי שלא יהא נגף, ובזה דווקא יקנו קרבנות ציבור, שאינו דומה כח היחיד העומד לעצמו לכח של כלל ישראל, כשמכירים שצריכים אחד להשני.

לפעמים יכולים להבחין בבחור אחר שעוברת עליו תקופה קשה, כמו שהרבה מאיתנו עוברים מפעם לפעם, תקופה שהאדם מרגיש לבד בעולם, ושאף אחד לא רואה אותו ולא חושב עליו, והבדידות הזאת שוברת את ליבו ורוחו, ויש לזה השפעה בכל דבר בחייו. הוא קם מאוחר, לא מתפלל כדבעי, אינו מקשיב לשיעור, ובחזרה הוא מפטפט, וכל זה בא מפני שמרגיש שעובר זמן קשה לבד, 'איכה אשא לבדי', וזה יכול ח"ו להביא האדם לעשות דברים לא טובים. צריכים לדעת תמיד, שכמו שאינך דבר שלם בלי ה'מחצית' האחרת המונחת אצל חברך, ככה אתה הוא ה'מחצית' בשביל אחרים, ולכן כשאתה מבחין בחברך שמסתובב בפנים זועפות ונפולות ונראה שלא טוב לו כ"כ, תיגש אליו, תעודד אותו, תשוחח איתו, תטפח לו על שכמו, 'איש את רעהו יעזורו ולאחיו יאמר חזק', ואז מתחברים שני החצאים והיו לאחדים, ונהיה דבר שלם. הוא מקבל חיזוק ועידוד, וזה נותן לו כח ואומץ להתגבר ולהתרום ממצבו ולעבוד את ה' ביתר שאת, בבחינת וכולם מקבלים זה מזה ונותנים באהבה זה לזה.

מיטיף קאפ אין די הייעך

כי תשא את ראש בני ישראל. איתא בתנחומא (כי תשא ג) אמר משה לפני הקב"ה, רבש"ע משאני מת אין אני נזכר, אמר לו הקב"ה חייך כשם שאתה עומד עכשיו ונותן להם פרשת שקלים ואתה זוקף את ראשן, כך בכל שנה ושנה שקוראין אותה לפני כאילו אתה עומד שם באותה שעה וזוקף את ראשן, מנין וכו', שא את ראש לא נאמר אלא כי תשא, עכ"ל. ובגמ' איתא (ב"ב י): אמר רבי אבהו אמר משה לפני הקב"ה רבוננו של עולם במה תרום קרן ישראל, אמר לו בכי תשא. וצריך להבין מה הכוונה זוקף את ראשם, מתי הראש בזקיפה ומתי לא, ומה היא קרן ישראל.

הבני יששכר זי"ע (חודש אדר מאמר ב דרוש ב) מבאר שחושי הראיה והשמיעה והדיבור הם המה השערים אשר פתח ה' באברים שבראש האדם לצורך עבודת ה', על ידי החושים הללו האדם קורא בתורה, שומע ולומד מרבותיו, מדבר במ' ומשנן לבניו בדברי תורה ותפילה ושאר מצות. ובכדי שלא נמעול מעל ונשתמש חלילה בפתחים הללו לדבר עבירה, צייר ה' בכל שער גם מנעול ובריה שיוכל האדם לסוגרו כשבא לידי ניסיון, ברצותו יפתח וברצותו יסגר. כמו שאמרו חז"ל (ערכין טו): שה' אמר ללשון 'הקפתי לך שתי חומות אחת של עצם ואחת של בשר מה יתן לך ומה יוסיף לך לשון רמיה'. וכן אם מדברים לידו דברים האסורים כגון לה"ר וליצנות, יכוף את האליה שבאוזן לתוכה כדאיתא (כתובות ה:). וכן העינים בעת שיש דברים שאסור לראות, יכול לסגור אותן בחזקה, כמו שאמרו (ב"ב נז): 'ועוצם עיניו מראות ברע זה שאין מסתכל וכו'". אלה הם השומרים שהטביע ה' בנו לשמור את חושינו מן החטא, וגבוה מעל גבוה שומר, נתן ה' את הדעת באדם לשפוט שפוט אם לפתוח ואם לסגור, אם להשתמש בחושינו או להימנע לעת כזאת.

ומתנת הדעת שנתן ה' בנו, היא היא מותר האדם מן הבהמה. כי הבהמה אין לה דעה משלה, היא אוכלת ועוסקת בצורכי גופה כל היום וכל הלילה, עיניה נעוצות תמיד בעפר ודשא, 'די קאפ ליגט טיף אין דער ערד'. לא כן האדם שהולך בקומה זקופה, יש לו דעת האומרת לו שיש בעולם מה לחפש זולת העפר ועשב השדה, יכולים להרים העינים למרום לשאוף לרוחניות ולגעת

קצת בשמים. ולא רק העינים יביטו למעלה אלא ע"י הדעת יש בכוחו של אדם ליישר כל גופו להתרומם לחיים רוחניים ונעלים. אומר הבני יששכר, שבזמן שחושי הראש מופקרים, רואים ושומעים ומדברים בכל מיני דברים ארציים ופחותיים, אז האדם דומה לבהמה לכל דבר, שגם הוא כמוה ראשו טמון עמוק בתוך האדמה. אבל אם כח הדעת שלו מנהל את חושיו ושומר עליהם לבל יטנפו, אזי האדם הזה הולך בקומה זקופה - 'מיט די קאפ אין די הייעך', כל גופו וכל חושיו מופקדים ע"י השכל וע"י הנשמה. ועליו אמרו חז"ל (חגיגה טז.) שלשה דברים בבני אדם כמלאכי השרת, יש להם דעת כמלאכי השרת, ומהלכין בקומה זקופה כמלאכי השרת וכו'.

והנה משה רבינו 'אשר ידעו' ה' פנים אל פנים' (דברים לד, י), הוא הדעת של כלל ישראל (זוה"ק ח"ב רכב.), ולכן כל זמן שהיה מנהיגם במדבר היה מאיר את דעתם ושערי חושיהם יפעלו בדרך הישרה, עד שהביאם למדרגות רמות, שנקראו 'דור דעה', כי כל חייהם היו בצילה של הדעת הקדושה של משה רבינו. אולם חשש משה רבינו שמא אחר פטירתו כשלא תהיה דעתו מאירה להם, חלילה עלולים השערים להיפתח לכל ערל וטמא לחלל קדשי ה'. על זה הבטיחו השי"ת, כשם שאתה עומד כעת ונותן להם פרשת שקלים ואתה זוקף את ראשם, היינו כנ"ל שע"י הדעת הם מקבלים מעלת האדם המהלך בקומה זקופה, כך בכל שנה כשבני ישראל יקראו 'כי תשא את ראש בני ישראל', משה רבינו יזקיף את ראשינו ע"י שיאיר לנו מדת דעת עליון, וכך נוכל לחזק השערים והפתחים של חושינו לרצון ה'.

צדקת הדעת מרוממת קר"ן ישראל

עוד מבאר הבני יששכר (שם דרוש א), שהנה איתא בגמ' (ב"ב י.) רבי אלעזר יהיב פרוטה לעני והדר מצלי, אמר כתיב אני בצדק אחזה פניך. היינו שהצדקה גורמת לתפילות שיעלו לרצון לפני ה'. ובמגלה עמוקות מסביר הטעם בזה, דאיתא (ע' הקדמת תיקו"ז דף ב:) שמלאך מט"ט הוא מעלה תפילות ישראל לפני כסא הכבוד, ומלאך מט"ט הוא חנוך (ע' תוס' חולין ס. ד"ה פסוק) שהתהלך את האלקים ונעשה מלאך, והוא נקרא קרן ישראל כי קר"ן בגימטריא

חנו"ך ב"ן יר"ד, נמצא שצדקה גורמת שמלאך מט"ט יוכל להעלות התפילות לכסא הכבוד, וזה נקרא הרמת 'קרן ישראל'.

והנה אמרו חז"ל אין עני אלא בדעה (נדרים מא.). היינו, יש עני שהוא רעב וצמא, שאין לו לחם לאכול ובגד ללבוש, ומי שמאכילהו ומשקהו או מלבישו הוא תלמידו של אברהם אבינו ועושה חסד גדול עד מאד. אבל יש אביון שחסר לו הרבה יותר מארוחת ערב, חסר לו ראש, אין לו שאיפות לדברים גדולים ואין לו השגות למדרגות נצחיות, שראשו וכל חושיו מונחים בשטויות והבלי עוה"ז. ומי שחונן דעת את העני הזה ומלמד תועים בינה ועוזר לו להבין ולהשכיל בתורה ועבודת ה', אין לך צדקה גדולה מזו, ועליו נאמר 'אשרי משכיל אל דל'.

ולכן משה רבינו, שהוא בחינת הדעת של כל ישראל כנ"ל, בזה שהוא מלמדנו דעת הוא עושה את הגדולה שבצדקות, והצדקה מעלה התפילות כנ"ל, ולכן שאל את הקב"ה, אחרי מותי שיחסר כח הצדקה הגדולה הזו, 'במה תרום קר"ן ישראל', באיזו זכות יוכל המלאך - ששמו בגמטריא קר"ן - להעלות תפילותיהם של ישראל. אמר לו הקב"ה ב'כי תשא את ראש בני ישראל', כלומר, תלמידי חכמים שבכל דור שנקראים משה, כמו שיש בגמרא (שבת קא:) משה שפיר קאמרת, כיון שהם מוסרי התורה ומלמדים חכמה ודעת לבני ישראל, בזכות הצדקה הגדולה שלהם - שהוא שלך - יתקיים 'אני בצדק אחזה פניך' ויעלו התפילות לרצון לפני אדון כל.

והצדקה הגדולה הזאת שייכת בעוד אופנים, כגון שרואים אחד שאין לו כ"כ חברים ויושב בדד וידום, ואתה עובר לידו ומדבר עמו כמה דקות קצרות, ונותן לו כמה מילים של חיזוק, ועי"כ הוא כבר לא מרגיש לבד, היש לך צדקה גדולה מזו, זה הרבה יותר מליתן לו הרבה כסף, שהרי אתה נתת לו חיות וכח בנפשו לעבור את היום בשמחה ובטוב לבב, וזה נותן דחיפה להמשיך להתעלות בעבודת ה', בזה נתרומם קרן ישראל.

כששומעים בשבת זו קריאת פרשת שקלים צריכים לזכור את הנקודות האלו שדברנו, להתבונן שאני רק 'מחצית', כי כשאני לעצמי מה אני, אני לא יכול לבד לעמוד לפני ה', אלא למען השלמות שלי אני זקוק למחצית האחר

שנותנים כלל ישראל. ולא זו אף זו, אלא שכשם שאני רק 'מחצית' וחסר לי, כך יש יהודי שיושב לבד וממתין ומחכה להרגשה טובה ולחיוך, והמחצית שלו הוא זה המחצית שיש אצלי. ועוד יש לנו לזכור, שהמחצית שנותנים לה' אינו תרומה של כסף, אלא ה' מבקש מאתנו 'מטבע של אש', היינו האש של העוה"ז שבוער בנו. ולא תורמים רק 'יוצא צו זיין' אלא 'רחמנא לבא בעי' באופן של מטבע של אש עם קאך ועם ברען בהתלהבות ושמחה, ועי"ז בונים משכן להשראת השכינה.

וצריכים לדעת שגם אם תמיד יכולים להתעלות ולהתרומם אם מתדבקים ומכוונים בקריאה של הפרשה, אבל כאן מגלים לנו חז"ל שיש הבטחה מיוחדת מהשי"ת למשה רבינו שיהא זוקף את ראשינו, וחבל להיות שוטה שמאבד מה שנותנים לו, אלא צריכים לנצל את הזמן ולהכין את עצמנו ל'כי תשא את ראש בני ישראל'.

הערה חשובה בענין התשובה

עכשיו עומדים בסוף שובבי"ם, ורציתי להעיר הערה חשובה בענין התשובה. לפעמים לאדם יש ניסיונות בענינים שונים, ונכנסת בו רוח טהרה ומקבל על עצמו להיטיב דרכיו ולא לשוב לכסלה עוד, ואחר שעובר זמן מה הוא נופל שוב ונכשל באותם חטאים שכבר פירש מהם. ואז בא היצר ומבלבל מחשבותיו, וטוען שכיון שנכשל שוב הרי זה סימן מובהק שלא היתה תשובתו שלמה מעולם ולא הועילה כל העבודה שלו מאומה. ומלך זקן וכסיל יודע להביא ראיה מדברי הרמב"ם המפורשים בהל' תשובה (פ"ב ה"ב) 'עד שיעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם', והנה אתה חזרת לסורך ככלב ששב אל קיאו.

אבל צריכים לדעת שאמרו חז"ל (קידושין מט:): המקדש את האשה על מנת שאני צדיק אפילו רשע גמור מקודשת שמא הרהר תשובה בדעתו. ושואל רבי צדוק זי"ע (עי' פרי צדיק מצורע ב) למה לנו לתלות בספק 'שמא עשה תשובה' הרי עפ"י הרמב"ם הנ"ל יש עצה פשוטה איך יכולים להכריע את הספק, כלומר, שנבחן ונראה איך מתנהג ה'צדיק' שלנו ביום שאחרי החתונה וההרהור

תשובה. לדוגמא, חתן דגן הוא מומר קרקפתא דלא מנח תפילין בזדון, וקידש אשה על מנת שאני צדיק, ולמחר שוב לא הניח תפילין, ועתה הולך אל הרב שיפסוק לו האם הקידושין של אתמול - בתנאי שהוא צדיק - תפסו. הרב ודאי יפסוק כדינא דמתני' שמקודשת, ויתלה בספק שמא בשעת הקידושין הרהר תשובה בליבו. שואל רבי צדוק, הרי אם לא הניח עתה תפילין סימן מובהק הוא שלא עשה תשובה מעולם כיון שלא הועיל לשנות את דרכיו, וסתם רמאי ושקרן הוא כמה שאמר שהוא צדיק, ואין קידושיו חלין אפי' מספק.

אלא מכאן ראייה שאין זה הפשט ברמב"ם, אלא 'ויעיד עליו וכו' שלא ישוב לחטא זה לעולם' הכוונה שבשעת התשובה יעזוב החטא עזיבה גמורה ויחליט בלבו שלא יחטא בזה עוד לעולם, ויחשוב שאם יזדמן לפניו עוד פעם נסיון בזה, שבפעם הזאת יתחזק ויתקדש מול היצר וימאן להמרות פי ה', יהיה מה שהיה. זו היא תשובה גמורה, ומי שעשה תשובה עם כזו עזיבה והחלטה בלב נקרא צדיק. ואף אם למחרת לא עמד הצדיק הזה בפיתוי היצר ונכשל שוב, אין לזה שייכות עם העבירה שעבר לפני כן, שעליה כבר עשה תשובה גמורה. וחשוב להדגיש, שאם בשעת התשובה מהרהר בלבו שעתה עושה תשובה ולמחר יחטא שוב - כי יש לו פשט אחר ברמב"ם, הרי זה אינו נחשב תשובה כלל, אלא הוא רשע שעומד במרדו, ובלשון חז"ל נקרא (יומא פה:): 'אחטא ואשוב', וברור שאין בזה כלום. אבל מי שעושה תשובה עד הסוף, ראינו מהגמ' בקידושין, ששוב אין מביאין ראייה מיום שלאחרי התשובה ושפיר נקרא צדיק.

דבר זה הוא תורת אמת ויש בזה חיזוק גדול לכל אחד, כי הרבה פעמים אנו מרגישים שאנו נכשלים שוב ושוב בדברים שכבר עשינו תשובה עליהם, וכבר אמרנו לעצמנו שלא ניפול בזה לעולם, ויכולים לחשוב 'וואס האב איך שוין אויפגעטוהן' עם כל הקבלות טובות שלי וכל התשובה שלי. וזה אינו נכון כלל וח"ו לומר כן, וה' יודע תעלומות בוחן כליות ולב שהתשובה שעשית היתה בשלמות, ועבודת הלב שהקרבת לפניו התקבלו ברצון, רק עתה צריך עוד פעם להתפלל ולהתחנן לה' שיזכה לעשות תשובה שלמה מעתה ועד עולם, ויטיב דרכיו, יתקן את מעשיו וישמור את עיניו, וכן בעניני בין אדם לחברו, להיזהר מלצער או להזיק לאחרים, וכשרוצה לילך בדרך הטוב השי"ת יגמור בעדו לטובה.

דקדוק הדין בבין אדם לחברו

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם (שמות כא א). חז"ל מלמדים אותנו (ב"ב ל.) האי מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דנזיקין, וזה אינו ענין ששייך רק לבעלי מוסר שדקדקו באבק של פחות משוה פרוטה, אלא גנבה וגזלה והזיקות זה א"ב של אידישקייט. רש"י אומר (ד"ה ואלה) ו' מוסיף על הראשונים, מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני. וראה זה פלא, כשמדובר ב'אנכי ה' אלקיך' או בשאר איסורי תורה כגון מאכלות אסורות, על זה מחמירים גם מחששות רחוקות ודעה יחידאה בפוסקים, ולא אוכלים רק ההכשר הכי מהודר. אבל כשזה נוגע לממון אחרים, מאיזה סיבה מקילים מאד, והתורה צווחת 'ואלה המשפטים'. כמו שכל מי שיראת שמים נוגעת בלבו חרד מעשרת הדברות, אף אלו המשפטים מסיני, היינו הך, זה אותה תורה, אותו הר סיני ואותו רבש"ע. וזה בלתי מובן, וכי אין הקב"ה רואה איך שאתה מזיק לפלוני, או איך שאתה מרמה לאלמוני, הלא כל מעשיך בספר נכתבים, ויראת מאלקיך אני ה'.

ויש עוד דבר שלא כולם יודעים, וחשוב לדבר ע"ז. איתא במשנה (ב"מ עה:): שיש סכסוכים מסוימים שאין בהם חיובי תשלומין אבל הדין הוא 'אין להם זה על זה אלא תרעומות', היינו שאמנם חיוב ממון אין כאן אבל יש זכות לבעל דין להקפיד ולשמור טינא בלבו על חבירו. ושואל רבי ישראל סאלאנטער ז"ע (אור ישראל, נתיבות אור) - שכידוע היה נזהר ומזהיר מאד בענייני ממון ובין אדם לחברו - דלכאורה תמוה וכי צריכה המשנה ללמדנו שמותר לי להתרעם על בעל ריבי, הלא זה פשוט שיהיה לי תערומות עליו כי אני חושב שעשה לי עוול, השאלה הוא רק אם הוא חייב לי גם ממון ע"פ הדין, וא"כ הו"ל למשנה למימר שפטור מלשלם, ותו לא מידי. אלא רואים מזה, שלהתרעם על חברו הוא ג"כ דין בגמ' ושולחן ערוך, ומי שמקפיד על יהודי - אע"פ שיש להם סכסוך ממוני - במקום שלא גילתה לנו התורה שמותר לו, הרי עון גדול בידו. כמו שבחו"מ יש הלכות מתי חייב לשלם ממון או שבועה או קנס וכו' כן יש הלכות מתי מותר שיהיה לך תערומות. ובמקום שאין הזכות הזאת הרי הוא איסור גמור. וצריכים להיזהר בזה כי אנשים חושבים שמותר להתרעם על חבריות, ושומרים טינא ואיבה בלבם על פלוני אלמוני, אבל זו טעות גדולה ואיסור גמור.

והיה מעשה אצל החידושי הרי"ם זי"ע, שהגיעו שני אנשים לדון לפניו, ופסק שהנתבע פטור מלשלם אבל יש להתובע דין תערומת עליו. והלה שמח שנצח בדין כיון שאינו צריך לשלם כסף. אמר לו החידושי הרי"ם, הרי התורה אומרת שאסור להתרעם על כל יהודי באשר הוא שם, חוץ ממך, אתה שונה בזה מכל כלל ישראל שעליך התיר התורה להתרעם, האם דבר זה קל בעיניך.

לכן בפרשה זו שקוראים בתורה דיני נזיקין, יתבונן כל אחד בחומר הענין של פגיעה בממון חברו, ובפרט אתם שלמדתם בבא קמא. אכן אין לנו בהמות לשמור עליהם שלא יזיקו, מה שנשאר לנו זה אדם המזיק. ואתם הרי יודעים גם שאדם מועד לעולם אפילו קרוב לאונס, וכל שכן באופנים שזה אינו אונס אלא בהיזקות גמורות או גזלות, לכן על כל אחד מוטל לשמור את ידיו שלא יזיקו ולא יקלקלו, שלא ישלם בגניבת ממון או בגזל, 'למען נחדל מעושה ידינו'.

'מרבית בשמחה' כיצד

בשבת זו מברכים חודש אדר. 'משנכנס אדר מרבית בשמחה' מפרש רש"י (תענית כט. ד"ה משנכנס) ימי נסים היו לישראל פורים ופסח. מעתה מאיר ובא אור הגאולה של פורים ושל פסח. אמנם להיות בשמחה אינו דבר פשוט, כי אין פירושה של שמחה ליצנות והוללות, שאכן קל מאד להגיע לזה, אבל מידת השמחה האמתית לא בנקל קונים.

וכבר אמרנו כמה פעמים לדקדק בדברי הגמ' (שם) 'כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה כך משנכנס אדר מרבין בשמחה', מדוע תולה הגמ' ריבוי השמחה בחודש אדר במיעוט השמחה של חודש אב. ונראה לפרש, שאם נדמה בדעתנו שבתחילת חודש אב מתיישב אדם קבל עם ועדה ואוכל בשר ושותה יין או הולך עם בגד ים בפרהסיה לבריכה, הרי כולם יגערו בו ולא יניחו לו לעבור על הלכה מפורשת בשולחן ערוך בשאט נפש. ואם אמר האיש, הלכות אבילות על ביהמ"ק נאמרו לאנשים גדולים שמרגישים צער השכינה, ולצדיקים שבאמת בוכים על חורבן בית המקדש, אבל אני יודע ומכיר בעצמי שאיני אוזח במדרגות אלו, ולמה לי לרמות את הבריות ולהתנהג במנהגי

אבילות ואין פי ולבי שוין. אין צריך לומר שלא נקשיב ולא נשמע לדברי ההבל הללו, כי אם זה כתוב בגמ' ונפסק בשו"ע זה אומר שזה שייך לכל יהודי באשר הוא שם, ומי שהוציא עצמו מן הכלל כפר בעיקר. ואם זה פשוט ומוכן לכל אדם, איך רואים יהודי שומר תורה ומצוות, מחמיר בקלה כבחמורה, מסתובב בתחילת חודש אדר בפנים זועפות ובלב עצב, ואין פוצה פה ומצפצף. ואם ימחו בו חבריו שעכשיו חודש אדר וצריך להיות בשמחה, הוא יענה איני אוחז עתה במדרגה זו של שמחה. ואפשר לומר שזה נכלל בכוונת הגמ' 'כשם', שכמו שבחודש אב, פשוט לכל אחד שחייבים לקיים את ההלכה ולמעט בשמחה באופנים שלמדונו רבותינו, 'כך' ממש בחודש אדר חייב כל אחד לעשות כל השתדלות שבעולם כדי להיות בשמחה, ומי שאינו זהיר בזה עובר על דברי חכמים.

ואין הכונה שיתנהג האדם כילד קטן לרקוד ולשיר ולומר שהוא בשמחה, שאין זה אלא הוללות וליצנות, ומי שרוצה להגיע לשמחה באמת צריך לנהג עצמו בדברים שיביאו אותו לשמחת אמת. הרי אם מבליים הזמן בהבל וריק עד שעה מאוחרת בלילה, אף שבשעת מעשה נראה שנהנים וצוחקים, אבל כשקם למחרת מאוחר עיף ויגע, וכל היום ממשיך בכבודת ושפלות רוח, רואים שההנאה היתה לזמן מועט מאד, כי מי שמבלה זמנו לריק מרגיש בתוכו ריקנות וחרטה ועצבות, ואיך א"כ ירצה אחר כך להיות בשמחה. אלא משנכנס אדר, החכם עיניו בראשו יתנהג בצורה שתביא אותו לשמחה של מצוה, לקום כארי בבוקר, ללמוד פארטאגס, להתפלל כראוי, הארעוויך מיט א געשמאק, ככה מתמלא הלב בשמחה וטוב לבב על גדותיו, כי 'פקודי ה' ישרים משמחי לב'.

יעזור השי"ת שנזכה להתחזק בענינים אלו, להיזהר מאוד בממון חבריו ולהיזהר בכלל בענין אהבת חברים, להתעורר להכניס יותר התלהבות בעבודת ה', שהתפילה תהא בחמימות בבחינת מטבע של אש, ועי"ז נזכה לחודש מלא שמחה ושיהא משה זוקף את ראשו, ועי"ז נזכה להיות בבחינת אדם עם קומה זקופה ולא בהמה, ונזכה במהרה למחית עמלק בשלמות אכ"ר.